

sempre allí on ell havia de parlar --- i eren amants a donar-li aigua quan tenia set ---», Coromines (*Joan Apòstol* I, p. 44).

¹ Corregiu-hi l'errada *aquél* per *éste*, línia 41. —

² Recordem *Sant Pere de les Puellas*, la vella església de l'antiga muralla de Bna., pronunciat *puélls* ('monges joves' suposò). És a tort, doncs, que els editors moderns imprimeixen *puella* en les edicions lul·lianes: «Anava la *puella* prés son Fill, e espès / demandava ajuda, e tirava manès / sos cabells, e sa cara rompia, / ---», *Plant de Nostra Dona*, v. 66 (NCL. III, 56). *Puelles* anomenava Francesc Alegre, fi S. xv, les verges seduïdes pels déus pagans en la seva traducció d'Ovidi. Una oració poètica de c. al S. xv, sembla que devia dir «Sancta Maria, Verge, *puella*, / Dona glorios[al] e bella, / Reina cast' et car' e pura, / baneyta-us fo la ventura, / cant nostro Senyor, vós muda / per l'àngel, quant vos saluda / ---» (alludint a l'emudiment en què restà l'Anunciata en aparèixer l'Arcàngel). MilàF (*O. C.* VI, 186) dubtava que fos gaire antic perquè li trobava versos mal fets; però les faltes de versificació desapareixerien fent-hi només les poques esmenes que hi he posat, marcant-les amb lletres cursives. Veg. més dades, toponímiques i antigues, en *AlcM.* És sabut que *puella* fou en llatí una creació diminutiva, femenina, feta sobre *puer* 'noi' (< *puer-la*). *Puer* tampoc no passà al romànic, però el català n'adoptà diversos derivats, com a cultismes: *puericia* [Ss. XIV-XV, *AlcM.*]. *Pueril*, ll. *puerilis* [Llull, Eiximenis etc.]; modernament és sobretot 'ingenu, càndid': «si pugés més amunt de l'Omeda, on la muntanya trenca l'horitzó, la vall i el poble de Sant Cebrià et semblen una obra *pueril* del bon Déu», Coromines (*Silèn* I, O. C., 15b45). *Puerilitat* [se. XVI]. *Puerivolment*. CPT.: *Puerperi* [Labèrnia 1840], ll. *puerperium* 'acció de parir', format amb el ll. *pārēre* 'infantar'; *puerperal*.

Poncem, poncemat, poncemer, poncilar, ponciler, ponciller, poncim, ponciner, poncir, poncirer, V. *pom Ponçó* 'vermell encès', del fr. *poncesu* id.

PONDERAR, pres del ll. *pondērāre* 'pesar (una cosa)', 'avaluar(-la)', derivat de *pōndus*, -*dēris*, 'pes'. ⁴⁵ □ 1.ª doc.: 1629.

DTO. 1647: «ponderar: rem suo momento pendere --- rem suis ponderibus examinare». «Cada hu --- deu aprear y defendre les coses de la sua pàtria, y també el lenguatje ---; quant y menys encontrant-se en lo nostre idioma tantes grandees, excel·lències y circumstàncies per a ser amat: com algunes de elles ne tinc *ponderades* en lo breu tratat que imprimí en l'any 1734», Carles Ros, *AdagesR* (1736, p. 12). «—Te juro per la Verge del Coral que ment! --- amb més desfici s'escarrassava la noia en *ponderar-me*, amb juraments i amb els dits en creu sobre la boca, el seu horror per les brutalitats de què era objecte», Mrn. Vayreda (*Puny*, I, VIII, 137 (111)).

DERIV.: *Ponderació* [1647]: «commentatio, con-

templatio, meditatio», DTo. *Ponderable* [Belv.]; *ponderabilitat*; *imponderable* [Belv.]; *imponderabilitat*. *Ponderatiu* [-tiva, Aversó, 419]. *Ponderança*. *Preponderar* [Belv.]; *preponderant*; *preponderància* [Lab. 1840]. *Aponderar*, -*erament*, -*erador*. *Ponderós*, ll. *ponderosus*, 'pesant, feixuc', altre derivat de *pondus* [Llull]: «la mar --- se mou --- a ensús per ço car lo foc e lo sol la scalfen, en atrahén a ensús les vapors caldes e seques; e car l'aygua és *ponderosa* per sa natura, movent-se ses vapors fredes e humides a enjús», *Merav.* (IV, § 10, Ag. I, 142); *ponderosa* (Aversó, 512); *ponderositat* [Llull]: «com per la *ponderositat* de la aygua e de la terra que han sa-jus, se movent la aygua e la terra, per so se engendra la pluja», *Merav.* I, 134.2. *Ponderal* 'pertanyent a pes' [1575]: «parts menors de onça, a proporció de la onça *ponderal*, de la qual se tractarà en son lloc», OPou (*ThPu.*, 74).

Pòndol (cf. nota de Spitzer, *NphMgn.* 1913, 157n.), alteració de l'antic i dialectal *pondo*, 'esforç, feinada, responsabilitat, que costa el maneig o govern d'una casa, d'una empresa', pròpiament 'càrrega, pes' [1617], adaptació poc catalanitzada del ll. *pondus* 'pes' «si voldreu fer electió de algun granger, o majordom, per portar lo *pondo* de la agricultura ---», en l'*Agricultura* del banyolí Miquel Agustí, Prior de Perpinyà. El B. de Maldà li conserva intacta la forma llatina: «mon capellà, que quedava en casa, portant d'ella lo *pondus*» (*Coll. B. V.*, 204). Però és més coneguda la forma popularitzada *pondo*: «un disbarat que sols podia ocórrer's a un home negat de sentit comú, incapàs de menar una família, de dur lo *pondo* d'una casa», Noller (*L'Escanya-pobres*, 89); a Mallorca *pondo* amb el mateix valor (AMAlcover), però també amb el de 'responsabilitat, caràcter responsable i reflexiu d'algú': «Si ja tenc més de trenta anys! / Si som ja missè y persona / de *pondo* y autoritat!», PdAPenya (*IdOr* I, 97).

Es podria creure que aquest ús provinguí del que es feia de la forma llatina indeclinable *pondo* afegida als pesos i mesures, i d'aquí a llur valor monetar, tan viu en tota la llatinitat clàssica, des de Plaute a Columella o A. Gelli: «argenti *pondo* viginti milia» Cèsar; que venia, doncs, a ser l'avaluació d'una quantitat financera, pecuniària; això restà més o menys conegut, en baix llatí, i ben usual a l'Edat Mitjana i fins al Renaixement: «los auctors --- ajuntan ab los dits noms esta paraula *pondo*, lo qual no vol dir més de que --- se ha de entendre de pes y no de mesura: com *pondo uncia*: una onça de pes», OPou (*ThPu.*, 204).

És concebible que en certa fraseologia mercantil (per cartes, en escoles, dialogant amb estrangers) correguessin frases «homo milium unciarum *pondo*», 'home d'un capital de mil unces', i sobreentenen alguna grossa quantitat *homo pondus* --- = *home de pondus*. Si-gui així o a base de *portar lo pondus* = *pondus ferre* —els detalls són opinables, i hi pogueren confluir els dos canals— la diferència és escassa, i l'etimologia en definitiva és clara (no hi ha raó per pensar en un manlleu per conducte italià, com diu *AlcM.*).

Més tard, sobretot en cat. or., predomina la forma *pòndol* (com en *bàndol*, *galldòfol*, *ninxol*, *tifòls*, *cér-*